

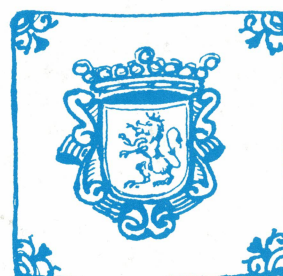
Alkmadders

Zuideinde, 1930

Groeten uit Roelofarendsveen.

Alkmadders

27^e jaargang

December 2010, nummer 112

**Kwartaaluitgave van de
Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980**

Redactie:

T. van Dijk-Spruit, Onelplein 8,
2371 EZ Roelofarendsveen (071 3315295)
G.J.M. van Beek, Fransche Brug 18, 2371 BE
Roelofarendsveen (071 3313777)
J.W. Kret, Anemonenstraat 1,
2371 GM Roelofarendsveen (071 3312839)
J. Cozijn, Galgekade 2 aC26,
2371 EL Roelofarendsveen
A. Schoonderwoerd (071 3313345)
Zwanenwater 2, 2371 NS Roelofarendsveen
Verspreiding en klachten daarover:
Th. Meijer, Meidoornstraat 13,
2371 VC Roelofarendsveen (071 3314706)

Adreswijzigingen kunnen worden doorgegeven
aan jgm.rietbroek@planet.nl.

Losse nummers van de "Alkmadders" zijn voor € 2,50
verkrijgbaar in het Historisch Centrum, Saskia van
Uylenburchlaan 22, Oude Wetering (telefoon 071 -
3312168).

De uitgave "Alkemade in oorlogstijd" is verkrijgbaar
voor € 2,80.

De Alkmadders per post toezenden kost € 6,- per jaar
extra.

Het Historisch Centrum is geopend op zondagmiddag
van 14.00 tot 17.00 uur en op dinsdagmiddag van
13.30 tot 16 uur.

In de maanden **juli en augustus** en op 1^e Paasdag, 1^e
Pinksterdag en 1^e en 2^e Kerstdag is het centrum geslo-
ten. Op 2^e Paasdag en 2^e Pinksterdag is het centrum
open.

De minimumdonatie bedraagt € 12,50 per jaar te
voldoen op bankrekeningnummer **3011.09966** van de
penningmeester van de stichting.

Contactpersoon van het bestuur:

Mevrouw A. van Wieringen, Zwarteweg 6, Oud Ade (tel.
071 5018326)

Postadres van de Stichting:
Saskia van Uylenburchlaan 22,
2377 CE Oude Wetering.

E-mailadres:

info@oud.alkemade.net

Internetaansluiting: **www.oud.alkemade.net**

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd
en/of openbaar gemaakt door middel van druk, micro-
film of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande
toestemming van de redactie.

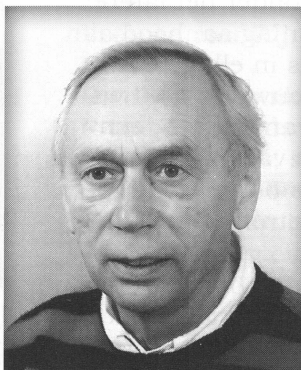
INHOUD:

Van de redactie	pag. 1
De abdij van Rijsburg en de Vrouweven	pag. 2
Donateursavond in Oud Ade zeer geslaagd	pag. 7
Een bijzonder pastoorportret in Rijpwetering: pastoor H. Klauwers	pag. 8
NIEUWE EXPOSITIE WORDT:	
De Veense Popmuziek	pag. 11
Alkemade's Website Alfabet	pag. 11
De wandeling door de Veen	pag. 12/13
Oproep: wie heeft borduur- en breiwerk ?	pag. 12
De Veense taal in onderzoek	pag. 14
Schenkingen aan de Stichting	pag. 14
Akten Burgerlijke Stand te raadplegen	pag. 14
Interview met kraamverzorgster Fien	pag. 15
Schoenmaker Spierenburg sluit zijn zaak	pag. 18
KADOTIPS VOOR DE FEESTDAGEN	pag. 19
Uit de collectie: twee recepten	pag. 20

EVEN VOORSTELLEN

De redactie van Alkmadders is uitgebreid met de komst van Adri
Schoonderwoerd.

De heer Schoonderwoerd is in 1972 als hoofd van de openbare
lagere school Elckerlyc te Oude Wetering in Alkemade gekomen.
Hij verliet de school in 1978 toen hij een functie aanvaardde bij

de Leidse Onderwijsinstellingen.
Eén van zijn taken bij dat onderwi-
jsinstituut was het adviseren en be-
geleiden van auteurs die betrokken
werden bij het tot stand komen van
een nieuwe cursus. Nu is hij al weer
geruime tijd met pensioen. Door
zijn belangstelling voor de ge-
schiedenis van de streek, kwam hij
in contact met de activiteiten van
de Stichting Oud Alkemade. Dat hij
enthousiast is over de inhoud van

ons blad, hebben we tijdens onze eerste redactievergaderingen
met hem al duidelijk kunnen merken. Wij wensen hem daarom
veel plezier in ons redactieteam en bij de werkzaamheden voor
ons blad.

Mededeling van de penningmeester

1. Jaarlijks loot de Stichting Oud Alkemade obligaties uit,
zoals met de kopers van de obligaties is overeengekomen,
tenzij de financiën van Oud Alkemade niet toereikend
zijn. Helaas doet dit zich in 2010 voor. Het bestuur heeft
daarom besloten dit jaar geen obligaties uit te loten.
2. TNT heeft aangekondigd de posttarieven in 2011 te ver-
hogen. Wij zullen dit moeten volgen, willen we de kosten
kunnen opvangen. Voor de donateurs, die Alkmadders per
post ontvangen, zullen we vanaf volgend jaar de jaarlijkse
donatie moeten verhogen naar € 20,00 (was € 18,50). Wij
hopen dat u ondanks deze verhoging toch ons kwartaal-
blad "Alkmadders" wil blijven ontvangen.

Een punt van jarenlange discussie vormt de huidige grens tussen de gemeenten Warmond (nu Teylingen) en Alkemade (nu Kaag en Braassem). Bij de grenscorrectie van 1990 was het bijna gebeurd dat 'het Lage Land', gelegen tegen Oud Ade, naar Alkemade zou overgaan, maar de staatssecretaris ontweek de ruzie tussen de gemeentebesturen door het gebied buiten het wetsvoorstel te houden. (De gang van zaken is uitvoerig beschreven in het boek 'Het Hart op de Hoek'.)

Nu de discussie erover weer is losgebroken, hebben wij Theo van der Poel gevraagd om iets over de streek te schrijven; hij is er geboren en getogen, heeft zelfs studie gemaakt van de omgeving. Dit blijkt ook uit onderstaand artikel dat hij ons heeft geleverd.

De Abdij van Rijsburg en de Vrouweven

door Th. van der Poel

In 1818 werden de voormalige goederen van de Abdij van Rijsburg in de Vrouwennepolder en de Rode Polder overgeheveld van de gemeente Rijsburg naar de gemeente Alkemade. Daaraan vooraf ging een rijke geschiedenis.

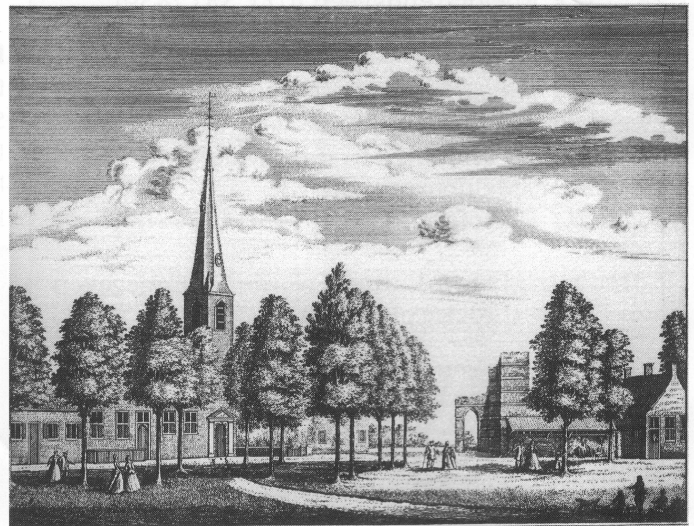
In een tijd waarin de grillige grenzen met de gemeente Teylingen in discussie worden gebracht, lijkt het mij zinvol om ons historisch zoeklicht te richten op het meest westelijk gebied van de huidige gemeente Kaag en Braassem: De Vrouweven.

Gravin Petronilla van Saksen¹

In 1122 overleed Floris II, graaf van Holland. Tijdens zijn regering stimuleerde hij de grote ontginningen in de veengebieden en stelde tolheffingen in. Hij heeft zich er behoorlijk mee verrijkt en het aanzien van het graafschap Holland doen vergroten. Het is zeker mogelijk dat hij de gebieden van Warmonderbrouck, die gelegen waren onder het latere ambacht van Alkemade ter ontginning aanbood aan de burggraaf van Leiden. Deze was in elk geval eigenaar aan het eind van de 13^e eeuw. Floris II was in 1108 getrouwd met Petronilla van Saksen, een halfzuster van de keizer Lotharius van Saksen. Haar zoon Dirk (graaf Dirk VI) was nog een kind toen zijn vader overleed. Gravin Petronilla werd tot 1130 regentes.

Stichting van de Abdij van Rijsburg

In 1133 stichtte zij de Abdij van Rijsburg. Het zou een bijzonder klooster worden. Om als jongedame te mogen intreden moest worden aangetoond dat men een dochter was uit een gezin waarvan, zowel van vaders- als moederszijde, de laatste drie generaties van adellijken bloede waren. De religieuzen leefden volgens de regels van de Orde van de heilige Benedictus. De eerste bewoners werden door de stichteres gehaald uit een klooster bij Hildesheim in Saksen. De geproteste zusters waren van huis uit een bepaalde voornaamheid gewend, een voornaamheid die zij niet een-twee-drie naast zich neer legden. Zo werd de abdis aangesproken als Vrouwe van Rijsburg en de zusters als Juffrouw of Jonkvrouw. Beslissingen over transacties van geestelijke zaken of goederen werden niet genomen door de abdis alleen, maar er werd onderling over gediscussieerd en gestemd.

Tekening uit 1732. Rechts de ruïne van de abdij van Rijsburg, die bij het beleg van Leiden werd verwoest. Links de (nu Hervormde) kerk uit 1578 met de toren van de 12^e eeuwse abdijkerk.

De Band met Rome

De eerder genoemde Dirk VI van Holland ging in 1138 op bedevaart naar Jeruzalem. Vreemd genoeg nam hij niet deel aan de kruistochten, maar ging hij om andere redenen naar de heilige stad. Op de terugreis deed hij Rome aan en ontmoette hij paus Innocentius II. De graaf van Holland droeg bij die gelegenheid de Abdij van Egmond en de door zijn moeder gestichte Abdij van Rijsburg op aan de paus van Rome. Daardoor kwamen de beide abdijen in den eygendom ende bescherming van den Apostolischen Stoel. Telkens als er een nieuwe paus was benoemd, bevestigde deze de inhoud van de oorkonde weer. De abdijen waren nu onafhankelijk van de bisschop van Utrecht en konden zelf bv. de pastoors- en kapelaanbenoemingen in hun regio doen. Uiteraard moest hierbij toestemming van Rome komen. Wel kreeg de bisschop van Utrecht van de paus opdracht om een nieuw gekozen abdis in haar

¹ Over Petronilla bestaan enkele publicaties, zoals het boek 'Gravin Petronille van Holland', door E.H.P. Cordfunke en F.W.N. Hugenholtz (1990).

functie te bekrachtigen. Utrecht viel niet onder het Graafschap Holland en Zeeland. In het verleden was er vaak strijd geweest tussen de bisschop, een functie waarin toentertijd adel en geestelijkheid veelal waren verenigd, en de graven van Holland over kerkelijke en wereldlijke kwesties.

Wanneer werd de Vrouweven eigendom van de Abdij?

De abdij bezat heel veel goederen, waarvan de meeste verkregen werden door schenkingen en legaten. Vooral de stichteres en haar zoon Dirk VI verrijkten de abdij met veel onroerend goed. Jammer genoeg zijn deze schenkingsaktes niet bewaard gebleven. Wel bevindt zich in het archief een oorkonde uit 1199 waarin graaf Dirk VII en zijn vrouw Aleid van Kleef deze schenkingen bevestigen. De naam Vrouweven komt in dit stuk uiteraard niet voor. Dit Ve(e)n was immers nog geen eigendom van de Vrouwe van Rijsburg. In de uit het Latijn vertaalde akte is o.a. sprake van een schenking van zes hoven (sex mansos) in een stuk land genaamd Lede. Het gebied Lede herkennen we niet, maar zes woningen, vier aan het Vennemeer en twee in de Rode Polder passen wel in het plaatje. Graaf Dirk VI en Petronilla stelden bovendien bij al deze schenkingen dat zij niet alleen het grondgebied, maar ook *al des lants tiende tot ewighen daghen* in bezit van de kerk van Rijsburg hadden gegeven. Het heffen van tienden was voor de heer een lucratieve vorm van belasting, welke inhield dat de heer recht had op een tiende deel van de oogst. Dit tiendrecht blijkt een eeuw later een belangrijk gegeven bij een conflict tussen de abdis van Rijsburg en de heer van Alkemade.

De heren van Alkemade en het omstreden tiendrecht

In 1290 kocht Dirck (ook: Diederick) van Alkemade van Hendrick van Cuijk, burggraaf van Leiden, het gebied dat in het vervolg naar zijn familienaam de ambachtsheerlijkheid Alkemade zou gaan heten. Een jaar later kreeg hij van graaf Floris V allerlei privileges waaronder het tiendrecht, welke belasting hij daarna niet alleen in Alkemade inde, maar ook bij de boeren van de Vrouweven. De abdis meende echter dat het tiendrecht over de abdijgoederen aan de Vrouwe van Rijsburg toekwam. Zij moet haar protest gebaseerd hebben op bovengenoemde oorkonde uit 1199 van Dirk VII en zijn vrouw, gravin Aleid van Kleef. Op 1 april 1296 werd dan ook vastgesteld dat de heer van Alkemade niet het recht had de tienden te heffen over de goederen die al in het bezit van de abdij waren vóór hij dit gebied in 1290 kocht. Het werd aldus geformuleerd: *Het godshuijs van Rensborch heeft recht op den tienden in het ambacht tusschen Warmonde, Rensaterwoude, den Zijl en Leidermere.*

Dat hier Rijsaterwoude als begrenzing wordt gegeven is niet zo vreemd. In die tijd gebruikte men vaak de parochiegrenzen in plaats van die van het ambacht. Aangezien Alkemade (behalve Kaag) in-

clusief Oud Ade toen tot de parochie Rijsaterwoude behoorde, is deze omschrijving wel te verklaren. De inwoners van Vrouweven en Lage Boekhorst daarentegen kerkten in Warmond.

De schenking van de Vrouweven door de graaf van Holland aan de Abdij heeft dus in elk geval vóór 1290 plaatsgevonden. Omdat de uitspraak over het tiendrecht ongetwijfeld door bewijsstukken moet zijn onderbouwd, zou het schenkingsjaar wel eens kort na de stichting gelegen kunnen zijn.

Wie denkt dat hiermede de kous af was, vergist zich. Dirck van Alckemade en zijn zoon Hendrick legden zich niet neer bij deze uitspraak. Zij bleven dit recht uitoefenen op de boeren van de Vrouweven. Paus Clemens V greep op 24 april 1313 persoonlijk in. Alle inkomsten die ten onrechte ontvreemd waren van de abdij van Rijsburg moesten binnen een vastgestelde termijn worden teruggegeven. Bij *weerspanningheid* zou over de dader de kerkelijke excommunicatie² worden uitgesproken. Hendrick van Alckemade kreeg klaarblijkelijk enige wroeging. In een brief van 19 augustus 1314 wordt vermeld dat hij op zijn sterfbed bekende dit tiendrecht misschien ten onrechte in de Vrouweven te hebben geheven. Mocht achteraf blijken dat hij wél dit recht had, dan draagt hij deze inkomsten op aan het convent van Rijsburg *voor het zielheil van zijn vader en van hemzelf.*

Vrouwe van Rijsburg, Boskoop, Akkersdijk en Vrouweven

De abdis gebruikte meestal de titel Vrouwe van Rijsburg. Zoals het ook in de oorkonde van 1199 bevestigd werd, schonk Dirk VI kort na de stichting het dorp Rijsburg met alle rechten aan de abdij. Dit had tot gevolg dat ook de baljuw en de schout van Rijsburg eigenlijk ambtenaren werden onder leiding van de abdis, die hen dan ook benoemde. Ook de dorpen Boskoop, Akkersdijk en de Vrouweven vielen onder het rechtsgebied van de abdis, die er als een vorst regeerde.

Bij haar correspondentie noemde de abdis zich ook wel Vrouwe van Rijsburg, Boskoop, Akkersdijk en Vrouweven. Naast rechten had de abdij van de graaf ook privileges gekregen bijvoorbeeld vrij van het betalen van beden³ in het graafschap Holland, vrij van het betalen van tolged bij bepaalde tolleren en het houden van een kloosterschool voor het opvoeden en onderhouden van adellijke kinderen. In het archief zijn genoeg voorbeelden te vinden, waarbij de abdis deze privileges fel verdedigde. Dat zij hierbij opkwam voor de rechten van haar *ondersaten* maakt een gebeurtenis uit 1476 duidelijk. Toen in 1472 de nieuwe keizer Karel de Stoute plechtig in Dordrecht werd gehuldigd, werden de inwoners van het graafschap verplicht om een financiële bijdrage te leveren om deze *blide incompste*

² Uitsluiting uit de kerkelijke gemeenschap

³ Verzoek van de vorst om een financiële bijdrage te betalen, een soort van belasting

ook af en toe door de paus op de vingers werden getikt. Van graaf Willem II kreeg de abdij het privilege om adellijke kinderen op te nemen en op te voeden. Voor hen golden natuurlijk ook weer de strenge regels van hun komaf. Vanaf hun 10^e jaar werden de meisjes gekleed, maar uiteraard nog niet geprofest. Van het begin af aan heerste er een streng regime. Men hield zich strikt aan de dagelijkse koorgebeden, de vastenwetten werden nauwgezet gevolgd (er waren drie visdagen: woensdag, vrijdag en zaterdag) en men deed veel aan het geven van aalmoezen.

[illegible]

Deel van een tekening uit het Kaartboek van Rijnland van 1746 samengesteld door de landmeters Jan Jansz Dou en Steven van Broeckhuysen., waarop de Stroomsloot en de Pieter Mouritsvaart zijn vermeld.

Het ligt een beetje voor de hand dat het trotse adellijke bloed zich niet altijd gemakkelijk schikte naar de bescheiden kloosterregels van de Benedictijnen. In een pauselijke brief uit 1250 lezen we dat verschillende zusters kerkelijke straffen hebben gekregen en zelfs excommunicatie hebben opgelopen. Er is dan sprake van handtastelijkheden, achterhouding van bezit, ongehoorzaamheid en samenzwering tegen de abdis. Ook blijken enige jongedames in het

De Vrouweven bestond uit twee gedeelten. De Noordvenne, waaronder de boerderijen aan het Vennemeer, vielen met het land in de Vrouwvennepolder, en de Zuidvenne (Moppehoeve en Van der Hulst) in de Rode Polder. Daartussen bezat de Abdij van Egmond weiland dat wèl onder Alkemade ressorteerde. De grens met Warmond werd bepaald door de Stroomsloot in een rechte lijn naar de Vrouweven Noord. De 'Watertuin' viel om onbegrijpelijke redenen daar dus buiten. Trekken we die grenslijn vanuit de Stroomsloot door (zie kaartje) via de Pieter Mouritsvaart naar de Zweilandhoeve (de Haas), dan hebben we de westgrens tussen Warmond en de Boekhorst. Deze vaart was vroeger een rechtstreekse verbinding tussen het Vennemeer en de boerderij (de Zweilandhoeve) van Pieter Mouritz Onderwater. Dat de naam later omgedoopt werd tot Pieter Maritsvaart moet ontsproten zijn aan het brein van een cartograaf, die kennelijk geraakt was door het heldendom tijdens de Transvaalse Vrijheidsoorlog. Dit boezemwater werd later afgedamd toen de Zweilandpolder door één molen bemaald kon worden.

De belangrijkheid van de kloostergemeenschap van de abdij moeten we niet onderschatten, daar werd naar geluisterd. Als hun geestelijk overste erkenden zij alleen de paus van Rome en hun wereldlijk leider was de graaf van Holland. Uit de contacten met Rome blijkt dat zij niet alleen adviezen gaven, maar

klooster te zijn gekomen door simonie (= kopen of verkopen van geestelijke goederen). De vrouwen noemden zich wel Benedictinessen, maar strenge controle op het naleven van de orderegels stonden zij niet toe. Toch is in het omvangrijke archief van de abdij nauwelijks sprake van een jonkvrouw die bezweek voor de avances van een naar haar hand hunkerende jonge edelman, al zullen de van simonie beschuldigde nonnen moeilijk te handhaven zijn geweest.

In het zicht van de Reformatie

In 1535 werd Marie van Tautenburg gekozen tot nieuwe abdis. Men ontkomt niet aan de gedachte dat er bij haar aantrede de nodige verwarring geweest moet zijn onder de kerkgangers. De door Maarten Luther voorgestelde hervormingen, waarvoor hij door de paus geëxcommuniceerd werd, vonden steeds meer een voedingsbodem in deze contreien. Hoe zouden we anders moeten verklaren dat de nieuwe Vrouwe van Rijsenburg bij haar aantrede van alle ingezetenen een eed van gehoorzaamheid aan de abdis eiste en *voorts alles te doen dat goede getrouwe ondersaten schuldig zijn en behoren van Gods en rechtswege te doen*. De tekst eindigde met *Soe moet ons God helpen*. Met deze opdracht trok de baljuw op 12 mei 1535 naar de boeren in het Lageland en een dag later naar Boskoop en Akkersdijk. Des te meer verbaast het dat bij het overlijden van abdis Marie op 13 december 1552 duidelijk wordt dat zij de teugels in haar regeerperiode flink heeft laten vieren. Maria, koningin van Hongarije en Bohemen, die als landvoogdes der Nederlanden haar broer keizer Karel V vertegenwoordigde, schreef op 1 september 1553 een brief waarin zij in zeven punten het gedrag bekritiseerde waardoor *de religie geschandalisseert wert*. De nonnen leven niet volgens de kloosterregels. Sommigen hebben hun eigen hofhouding met een dienstbode die ook speciaal voor haar kookt als er in de refter een gemeenschappelijke maaltijd gebruikt wordt. Ook *pompen* (= pronken) jonkvrouwen teveel door het dragen van *goude ketenen, bracheletten, mouwen, manchetten, halsdoecken en andere hoofdtoisels van goude ende zijde gewrocht en andere uytwendige curiositeyten*. Er wordt zelfs door enige zusters bij het avondmaal gedanst met instrumenten op liedekens. Wat de overleden abdis nog het meest kwalijk genomen wordt is dat zij geestelijk goed heeft verpacht, o.a. 26 morgen in De Venne, zonder toestemming van alle zusters en zonder machtiging van de overste (= de paus). Kortom, de regels moesten worden aangescherpt! Het wat losser hanteren van de leefregels van het klooster paste wel een beetje in de algemene onvrede die steeds meer opgang maakte over de verhouding met de Spaanse koning (Smeekschift der Edele) en de roep tot het aanpakken van de misstanden in de katholieke kerk. Het was ook in deze tijd dat de kerkelijke rechtbank (Inquisitie), met onvoorwaardelijke steun van keizer Karel V, keihard optrad tegen de 'kettters'.

Angstige ogenblikken voor de Abdij

De rooftochten van de Geuzen, waarbij kerken in brand werden gestoken, pastoors en andere geestelijken meegevoerd en van het leven beroofd, lieten ook de Bollenstreek niet onberoerd. Zelfs de kerk van Rijsenburg ging in vlammen op. Het was na de Beeldenstorm (1566) al een paar jaar onrustig. Zo werd in 1571 tegen de in Friesland geboren Claas Heeres door de baljuw de doodstraf geëist omdat hij niet alleen, naar men beweerde, met de plundering van kerkelijke goederen had meegedaan, maar dat hij ook gedreigd had de gebouwen van de abdis en de boeren in brand te zullen steken. De Welgeboren Mannen van de Vierschaar geloofden zijn verhaal en schonken hem de vrijheid. Een bedekte samenzwering tegen de katholieke baljuw en de vrouwen van de Abdij? Cruciaal was verder het jaar 1572. Het was het jaar waarin in Holland en Zeeland de Nederduitsch Gereformeerde kerk (sinds 1818 hervormde kerk genoemd) staatskerk werd en aan de katholieken weliswaar godsdienstvrijheid toestond, maar publieke uitoefening van hun godsdienst verbod. Het werd abdis Stephana van Rossem nu te heet onder de voeten. Zelf noemt zij het in een brief van januari 1574 *die turbulente dangereuse tijt*! Zij stelde de andere vrouwen voor om uit Holland weg te trekken en naar Utrecht te gaan. Niet iedereen was het met deze beslissing eens. Er waren er die liever naar familie of naar vrienden zouden willen vertrekken. Het betekende in de praktijk het einde van de kloostergemeenschap in Rijsenburg. Niet lang na hun vertrek werden de gebouwen van de abdij verwoest.

De geannoteerde goederen in het Lageland

Niet alleen werd bepaald dat bijna alle kerken nu overgenomen werden door calvinisten, maar ook werd besloten dat de administratie van alle onroerende eigendommen van kloosters, die verlaten waren, overgebracht moest worden naar het Geestelijk Kantoor te Delft en het beheer van al deze goederen in handen kwam van de Ridderschap en Edelen. Naast de Abdij van Rijsenburg werden in Holland in dezelfde tijd ook verwoest de Abdij van Egmond en de kloosters Mariënpool (bij Oegstgeest), Mariënhaven (Warmond) en Leeuwenhorst (Noordwijkerhout). Met tegenzin en onder bedreiging van boetes en gijzeling werden uiteindelijk de inventarislijsten van deze zogenaamde geannoteerde goederen doorgestuurd naar Delft. Wel kregen de jonkvrouwen van de rentmeester een vergoeding voor onderhoud, maar zij klaagden zich regelmatig, met wisselend succes, over de tekorten waar zij tegenop liepen, niet in het minst omdat zij ook nog de alimentatie en opvoeding van de adellijke kinderen op zich namen.

De Universiteit van Leiden

In 1575 werd te Leiden een universiteit geopend. Het was een geschenk van Willem van Oranje aan de bevolking voor hun houding tijdens Leidens ontzet. Om het instituut financieel draaiende te hou-

den werd een rentmeester benoemd. Inkomsten werden verkregen uit de pacht- en renteopbrengsten van de geannoteerde goederen, dus van de goederen die onttrokken waren aan de katholieke kloosters en onder toezicht stonden van het Geestelijk Kantoor. Hieronder de kloosters van Leiden, Warmond en Leiderdorp, die in totaal 735 ha vertegenwoordigden en een gedeelte (636 ha) van de goederen, behoord hebbende tot de Abdij van Egmond. Zolang de eerste zeven professoren gemiddeld niet meer dan 370 gulden verdienden, kreeg men de boekhouding nog wel rond, maar toen na 1580 de prijzen stegen, moesten nieuwe maatregelen getroffen worden. Een gedeelte van de geannoteerde goederen werd verkocht. Klopte dat juridisch wel? Was de Staat niet alleen administrateur, maar ook eigenaar geworden? Waren deze goederen officieel onteigend? De verordening kwam van de hoogste instantie met goedkeuring van Willem van Oranje. De verkopende partijen bij deze transacties waren *De Ridderschap van Hollant ende Westvrielandt en de Hoge Overicheyt van den selven lande*.

De theologische faculteit te Leiden

Toen in 1591 besloten werd de universiteit uit te breiden met een theologische faculteit werden ook de voormalige weilanden van de abdij van Egmond, gelegen tussen de twee Vrouwevennen aan de Vaarsloot, publiekelijk (*met open deuren*) geveild. In de akte heette het doel: om te komen *tot oprichtinge ende dotatie* (= oprichting en schenking) *van seecere religie van studenten binnen de stad van Leiden*. Opleiding van predikanten dus. Het ging hier om ongeveer 22 morgen (ruim 18 ha) weiland, verkocht in drie partijen. Kopers waren Willem Damas van Grieken, schout van Warmond, Jan Jacobsz Strijckebaert, stamvader van de familie Strijk (boer op Mijn Ouders Wens) en Jan Aelbertsz (boerderij Van der Hulst). Dat er voor dit doel geen goederen werden verkocht van de abdij van Rijnsburg had alles te maken met oplettenheid van abdis Stephana van Rossem.

De abdis vestigt zich in Leiden

Op 18 november 1576 werd de Pacificatie van Gent getekend. Het was een vredesverdrag tussen aan de ene kant de Zuidelijke Nederlanden en aan de andere kant Willem van Oranje en de Staten van Holland. Een voor de abdij belangrijk artikel hierin was dat het *aan conventen en geestelijke lichamen* toegestaan werd onder bepaalde voorwaarden het bezit van de goederen weer te aanvaarden. Abdis Stephana van Rossem, die aan het Domkerkhof te Utrecht woonde en dus buiten het graafschap Holland, klom op 13 augustus 1577 in de pen(nenveer) en schreef een verzoekschrift aan Willem van Oranje om hersteld te worden in haar functie als Vrouwe van Rijnsburg met alle rechten van dien. Zij werd gedwongen tot haar vlucht uit Holland, zo lichtte zij toe, *duer ontsich* (= uit vrees) *van seeckere placaten*. In een eerste reactie liet Willem van Oranje op 26

augustus 1582 weten dat haar verzoek in overweging was genomen, maar dat er veel goederen van de abdij waren verkocht. Tot nader order werden deze verkopen gestaakt. Nog vóór de prins op 10 juli 1584 in Delft werd vermoord, was het verzoek van de abdis ingewilligd. De abdisgoederen werden aan de abdis en de andere vrouwen ter beschikking gesteld. De jurisdictie en de heerlijkheid Rijnsburg behoorden als vanouds aan de abdij zodat de vrouwen er weer als Vrijvrouwen hun soevereine macht kregen.

Portretschilderij uit de 16^e eeuw van de abdis Elburg van de Boetselaer van Langerack in de kleding van een Benedictines. Foto uit het boek *Duizend jaar Rijnsburg*

Onder fel protest van Vrouwe Stephana werd in juli 1585 de betreffende akte opgemaakt. Er werd naast de abdis namelijk een superintendant (toezien rentmeester) benoemd. Zij verklaarde dat zij hem niet zal erkennen! In de praktijk betekende dat wel een beperking van haar soevereine macht. De abdis keerde met de nog overgebleven vrouwen terug naar Holland. Niet naar Rijnsburg, de abdijgebouwen waren immers verwoest. Zij kozen domicilie in Leiden, aan de Oude Rijn.

De laatste Vrouwe van Rijnsburg

De situatie is dan natuurlijk flink gewijzigd. Er is geen klooster meer. Hoeveel zusters er nog over waren, is niet bekend. Wel is duidelijk dat de abdis in Leiden woonde met minstens drie medezusters. Na haar overlijden in 1603 werd de functie overgenomen door twee geprofeste zusters: Vrouwe Barbara van Oijenbrugge en Vrouwe Anna van Berchem senior. De titel abdis werd niet meer gebruikt. Zij waren ook niet gekozen door de gemeenschap, laat staan benoemd door de paus en bevestigd door de bisschop van Utrecht. In 1614 blijken beiden overleden te zijn. Zij worden opgevolgd door Vrouw Anna van Berchem *de jonxte*. Na haar overlijden in 1620 was er geen zuster van de voormalige abdij meer aanwezig om haar taak over te nemen. Het bestuur viel weer in handen van de Ridderschap en Edelen, die een rentmeester benoemde.

De Vrouweven wordt 'geprivatiseerd'

De abdij was van de aardbodem verdwenen. Er was geen Vrouwe van Rijnsburg meer. Wel waren er de abdijgoederen van de Noordvenne en de Zuidvenne, die nog altijd toebehoorden aan de Abdij van Rijnsburg. In de Franse tijd kwam er een definitief einde aan de eigendommen van de abdij in het Lageland. De Ridderschap van Holland nam in 1802 het besluit om de boerderijen met het land in het openbaar te verkopen. De verkoping vond plaats in De Burcht in Leiden. Niet alle pachters bleken in staat om hun woning te kopen, ondanks het feit dat de prijs van het land tussen 100 en 120 gulden per morgen lag. Zij bleven wel pachter en betaalden hun pacht aan de nieuwe 'landheer'.

Tot 1818 bleven de inwoners ingeschreven bij de gemeente Rijnsburg. Bij grenswijzigingen na de val van Napoleon en aan het begin van de regering van koning Willem I kwam dit gebied bij Alkemade.

Bronnen:

- 1) Archief van de Abdij van Rijnsburg 1122-1620
- 2) Rechterlijk Archief Rijnsburg
- 3) Rechterlijk Archief Alkemade
- 4) Archief Geestelijk Kantoor Delft (Nationaal Archief Den Haag)
- 5) Duizend jaar Rijnsburg, J.B. Glasbergen en S.C.H. Leenheer (1974)

DONATEURSAVOND GEHOUDEN OP 8 OKTOBER 2010 IN OUD ADE

In een druk bezet dorpshuis van Oud Ade werd op vrijdag 8 oktober de jaarlijkse donateuravond van de Stichting Oud Alkemade gehouden. Tijdens deze bijeenkomst werd de Oud Alkemadeprijs 2009 uitgereikt aan de familie Verhagen-Faas voor de restauratie van hun huis aan de Zwarteweg 14.

Fototentoonstelling

Tot 21.00 uur werden er foto's uit de collectie van pastoor Verkleij vertoond. Deze zijn door de pastoor gemaakt in Oud Ade tussen 1956 en 1969, toen hij hier aan de parochie verbonden was. Dit viel zeer in de smaak bij de inwoners van Oud Ade, die veel bekende dorpelingen voorbij zagen komen. Van alle kanten werden er namen geroepen. (Wij hopen dat mensen, die personen herkend hebben, de namen aan de fotowerkgroep zullen doorgeven.)

Uitreiking Oud Alkemadeprijs

Daarna werd door de voorzitter, Lex van der Zwet, de Oud Alkemadeprijs uitgereikt. Deze bestond uit een oorkonde, een schilderij voor aan het huis, pentekeningen van Zwarteweg 14 en een grote bos bloemen. Vervolgens vertelde de kersverse winnaar, Anselm Verhagen, op een zeer onderhoudende manier het ver-

haal achter die verbouwing, prachtig geïllustreerd met foto's. Aan het einde van zijn presentatie toverde hij een plank tevoorschijn, die hij tijdens de verbouwing gevonden had, waarop verschillende elektriciens notities hadden gemaakt. De eerste is van 11 februari 1937 "voor het eerst spanning" opgetekend door Cor Olijerhoek, 23 jaar oud, gevolgd door een "storing" in 1948, 1949 en 1954. Op 20 januari 1959 wordt er "draad vernieuwd" door de 16-jarige A. G. Olijerhoek Cz. Deze vernieuwt op 5 februari 1985 opnieuw de bedrading, samen met Paul Wesselman. Zij noteren dan bovendien: "Elfstedentocht gaat net niet door". De laatste notitie is van 17 november 2003, hierin maakt Jan Varin Kolarovo melding van "een grote storing".

De partner van Anselm Verhagen, Ellen Faas, vertelde tot slot de volgende anekdote. Als geboren stadsmensen waren ze niet erg op de hoogte van het dierenleven op een boerderij. Tijdens de verbouwing kwamen zij op een gegeven moment in de schuur en daar zat een klein vogeltje op de grond. Zij keken omhoog en zagen helemaal boven in de schuur een nestje, waar hij uitgevallen zou kunnen zijn. Er werd een grote ladder gepakt en met veel moeite zetten zij het vogeltje weer terug in het nest. Even later zat het vogeltje echter weer op de grond, dus weer op de ladder, weer de vogel in het nest. Dat gebeurde nog een keer. Ze snapten er niks van, tot op een gegeven moment de kip de schuur in kwam met een heel toom van die vogeltjes in zijn kielzog. Het bleek een kippenkuikentje te zijn, die nooit eerder van zijn leven in een zo hoog nest had gezeten.

Voor de liefhebbers werd de avond daarna onder het genot van een drankje in een gezellige sfeer nog enige tijd voortgezet.

De rooms katholieke kerk van Rijpwetering bestaat dit jaar 100 jaar. De geschiedenis van deze kerk is meermalen in Alkmadders aan de orde geweest, ook in veel boeken. De amateurhistoricus Hans van der Wereld heeft nu een artikel geschreven over de eerste pastoor van deze parochie: Henricus Klauwers.

EEN BIJZONDER PASTOORS- SPORTRET IN RIJPWETERING

Onlangs is in de pastorie van de parochie Onze Lieve Vrouw Geboorte in Rijpwetering een galerij van pastoorsportretten gerealiseerd. Van alle pastoors die sinds de oprichting van de statie/parochie in 1846/1858 hier werkzaam zijn geweest, is een representatieve afbeelding achterhaald. Bij één in de rij opgenomen foto's gaat het niet zozeer om een portret, maar om een weergave ten voeten uit van de eerste parochieherder, te weten Henricus Klauwers. Hoewel van deze priester ook een tweetal verschillende portretten aanwezig is, is er bij de galerij voor gekozen om de afbeelding van Klauwers, 'van top tot teen' in de reeks op te nemen. Het is namelijk een van de zeer weinige foto's van voormalige pastoors uit het gebied van parochiefederatie De Doortocht, die de gehele persoon weergeeft. Het geeft ons ook de gelegenheid om wat meer te vertellen over het uiterlijk van een negentiende-eeuwse pastoor, zoals die zich destijds ook in onze dorpen vertoonde.

**Henricus
Klauwers.
FOTO
KDC**

De clerus viel in de negentiende en vroege twintigste eeuw sterk op door zijn kleding. Op zichzelf hoorde dat bij de toenmalige maatschappij; beroepen en standen waren toen veel herkenbaarder dan tegenwoordig.

Een japon zei: ik ben een dame; klompen en een pet zeiden: ik ben maar heel gewoon. De priesterkleding viel echter extra op, omdat ze de mode, de 'wereld' niet volgde maar opzettelijk leek af te wijzen. Tegelijk had ze een zekere signaalfunctie: in geval van nood werd de priester onmiddellijk als zodanig herkend. Met het 'Hollands pak' sinds de jaren 1920 lijkt de weg naar de onherkenbaarheid te zijn ingeslagen. Het priesterkleed had trekken van een kloosterkleed. Wie dat droeg, bedoelde aan te geven dat hij de 'wereld' had verlaten en zich met Jezus Christus had bekleed, een uitdrukking ontleend aan de oude doopliturgie. Monnik worden was de belofte van het doopsel letterlijk hernieuwen. Behalve engagement gaf het kleed armoede aan. Gewoonlijk was het ontleend aan de dracht van de armen, het had niets elegants, verhulde de vormen, 'begroef' het lichaam, maakte het anoniem.

De 'ambtskleding' die Henricus Klauwers hier draagt, is niet altijd zo geweest. Tijdens het Provinciaal Concilie in 's-Hertogenbosch in 1865 werd over de priesterkleding nog eens uitgebreid gesproken en vastgelegd werd, dat daarbij elke nieuwigheid of ijdelheid achterwege diende te blijven. De toog vormt een predicatie op zich, werd in Frankrijk weleens gezegd. Verscheen ergens een priester, dan zag iedereen dat het hier niet om een gewone burgerman ging en het gesprek paste zich onmiddellijk aan. Het Concilie van Trente (1545-1563) had de priesterkleding met een militair uniform vergeleken en ook dat sloot ieder misverstand uit. Paus Benedictus XIV (1740-1758) herhaalde nog maar eens dat de zwarte toog tot de enkels zoveel als mogelijk gedragen diende te worden. Een onverwachte bijdrage aan de instandhouding leverde Napoleon, die van mening was dat priesters de soutane (de toga) moesten dragen. De psycholoog in de Franse keizer begreep dat zelfs een priester die moeite had zich waardig te gedragen, daartoe door zijn kleding werd genoodzaakt. Wie een priester ontmoette, sprong vanzelf in de plooi en 'dwong' deze hetzelfde te doen.

De priestertog met zijn schier oneindige reeks knoopjes van hoog boven tot diep beneden, zoals pastoor Klauwers die op bijgaande foto draagt, was verplicht tijdens de diensten en bij de bediening van de sacramenten. Veelal droegen de priesters hun toog van boven enigszins open. Was dat om vrijer te ademen of om bij hun binnenzak te kunnen? Tra-

den Hollandse priesters op in het openbaar, dan konden ze volstaan met een 'kort' kostuum, tot midden op het scheenbeen. In het zuiden gingen in toog. De kleur was zwart of onbestemd maar donker. De collar, een witlinnen kraagje geslagen om een zwart boordje, was verplicht. Begin twintigste eeuw werd het kraagje een van voren rondlopende strook *guttapercha* of papier, het zogenaamde Leo-boord. Pastoor Klauwers, rond 1875, droeg nog de zwarte bef. In Klauwers' tijd begon de witte das, twee, drie keer om de hals geslagen, voor priesters al uit de mode te raken, evenals de hoge cilinder op het hoofd. De bisschoppen waren niet erg voor zulke 'wereldlijke' gebruiken, maar de filosofen van het kleinseminarie Hageveld hielden de hoge zijden nog lang in ere. Gewoonlijk droegen priesters de zogenaamde klerikale hoed, hoewel ook die tegen het einde van de negentiende eeuw nog voorkwam.

Het negentiende-eeuwse priesterkostuum – lange jas, korte broek, zwarte kousen en lage schoenen met gouden of zilveren gespen – ging terug op de achttiende eeuw. Priesters werden nageroepen met: 'Stoker!', 'Harrewicht!', 'Oome Gerrit' of 'Oome Jezus!'. Al in 1918 berichtte de oud-kapelaan van Rijpwetering (1897-1899) en kerkhistoricus J. C. van der Loos in het dagblad *De Maasbode* dat de Engelse priesterdracht als wandelkostuum ingevoerd ging worden. Overigens vielen niet alleen priesters in het straatbeeld op, ook op bevindelijke protestanten was de wet van het zinkend cultuurgoed van toepassing. In 1824 was besloten dat kerkenraadsleden algemeen in het zwart gekleed moesten gaan en tijdens het H. Avondmaal in korte mantel met driekanten steek, de dracht van achttiende-eeuwse regenten, maar vijftig jaar later was deze kledij de 'sombere' dracht van oefenaars der 'fijnen' geworden. Nog na 1930 droegen sommigen van hun predikanten die.

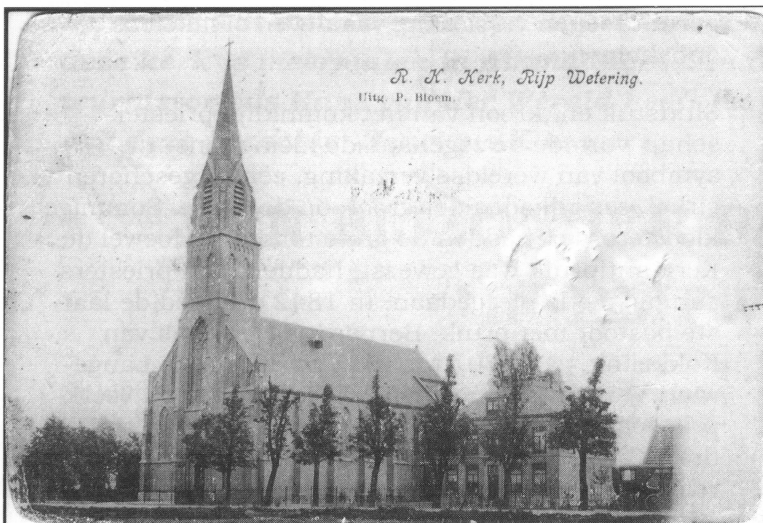
Hierboven was reeds sprake van schoenen met gespen. Ook pastoor Klauwers droeg dergelijke schoenversieringen, zoals te zien is op de foto. De vroeg-negentiende-eeuwse aartspriester Johannes van Banning, pastoor te Zoeterwoude, verlangde reeds, dat de priesters in de burgerlijke kleding op hun lage schoenen gespen zouden dragen, als vormend vanouds met de korte broek een geheel uit de tijd van Lodewijk XIV. Trouwens, aan deze dracht heeft de Kerk, in haar liefde voor historische traditie, nog heel lang vastgehouden: aan haar kamerheren werden de schoenen met gespen, als behorend tot hun kostuum, nog tot in de jaren zestig van de vorige eeuw voorgeschreven. Van een bepaalde vorm van de gespen wordt nergens gesproken. Zij werden zowel rond als vierkant (zie foto) gedragen. Sinds ongeveer 1900 is het dragen van schoenen met gespen onder de priesters van het toenmalige bisdom Haarlem – een enkele slechts uitgezonderd – in onbruik geraakt, niet enkel buitenshuis, maar ook op het altaar, bij het lezen van de mis. Door sommigen werden daar zelfs pantoffels gebruikt, in

borduursel en versiering, vaak even smakeloos als onbeholpen.

Sluitstuk en 'kroon van het koninklijk priester-schap' vormde de zogenaamde kleine tonsuur, symbool van wereldse verzaking, een uitgeschoren cirkel, een rijksdaalder groot, op de kruin. Sommige kloosterorden hadden de grote tonsuur. Hoewel de Kerk antipruik was geweest, hadden toch priesters aan die mode meegedaan. In 1842 overleed de laatste pastoor met pruik, Bernardus Henricus van Kokkelink, van 1807 tot 1822 werkzaam te Lange-raar. Vanaf begin negentiende eeuw droegen veel priesters een soort pony, van voren één, van achter drie duimen lang. Baarden en snorren waren wereldheren verboden, paters en missionarissen droegen die wel. De wijze waarop priesters zich hadden te presenteren werkte ook door in het vervoermiddel. Nog in 1896 verbood de bisschop zijn priesters het gebruik van fietsen in alle steden en dorpen, die nieuwe vehikels, *vélocipèdes* genaamd. Maar op het platteland mocht wel worden gefietst, mits de priester in dat opzicht geen baanbreker was.

Zoals hierboven uiteengezet zal niet alleen de eerste pastoor van de parochie van Rijpwetering zich zo naar buiten toe hebben gepresenteerd. Ook zijn collega's in de andere parochies van de gemeente Alkemade, zijn tijdgenoten Johannes Petrus Görtz, pastoor te Oud Ade en Jacobus Cornelis van 't Rood, pastoor te Roelofarendsveen, maar ook Bernardus Jacobus van Aarsen en Casparus Adolphus Mols, respectievelijk pastoor in Hoogmade en in Leimuiden – om het maar even bij het gebied van parochiefederatie De Doortocht te houden – zullen zich in een dergelijke uitmontering in hun parochies hebben vertoond. Foto's waarop dat te zien is, zijn schrijver dezes niet bekend. Daarom is de foto ten voeten uit van de Ripse herder Henricus Klauwers dan ook als een bijzondere aan te merken. Die geeft ons een getrouw beeld van een dorpspastoor uit een definitief voltooid verleden tijd, toen de pastoor het nog als een pauze in zijn parochie voor het zeggen had...

Wie was Henricus Klauwers? Hij was de eerste missionaris van de zelfstandige statie (= standplaats van een priester) Rijpwetering, die per 1 oktober 1846 was ontstaan, nadat sinds 1666 Oud Ade en Rijpwetering samen één statie hadden gevormd. Deze scheiding, die overigens in goede harmonie tussen beide dorpen tot stand kwam, vloeide voort uit de wens die in het bijzonder in Rijpwetering al langer had geleefd. Henricus Klauwers werd op 22 mei 1812 te Overveen geboren. Hij volbracht zijn studies aan het grootseminarie te Warmond en werd daar op 16 oktober 1836 door mgr. C. L. baron van Wijckerslooth, de wijbisschop van de Hollandse Zending, tot priester gewijd. Na een korte assistentie in Brielle werd Klauwers tien jaar kapelaan in de kerk van Mon Père aan de Haarlemmerstraat in Leiden.

De Rijpweteringse katholieke kerk op een ansichtkaart uit 1904. Foto-archief J.W. Kret

In 1839 verbonden enige geestelijken in Leiden zich tot een vereniging, waarvan de leden elkaar zouden steunen tot het bereiken van een grotere volmaaktheid en diepere priesterlijke wetenschap. De eerste leden van deze vereniging waren de eerwaarde heren Johannes Baptista Lans, Johannes Hubertus Koemans, Jacobus Ludovicus Hochtin, Johannes Arnoldus Hoefnagels en Henricus Klauwers. De eerste drie zouden later redemptorist⁴ worden. Deze zes priesters droegen de H. Maagd Maria een grote liefde toe en stelden reeds in hun tweede bijeenkomst 'de vergadering onder de bescherming van de Koningin des Hemels'. Ook kozen zij het feest van Onze Lieve Vrouw Boodschap (25 maart) tot het bijzondere beschermfeest van de vergadering, ten einde op die dag meer bijzondere bescherming van Maria in te roepen. Het schijnt dat genoemde eerwaarde heren toen nog niet dagelijks de rozenkrans⁵ baden, want een van hun bepalingen luidde dat elk der leden iedere dag twee tientjes van de rozenkrans zou bidden. Het volgende jaar ging men toch al verder en werd bepaald dat men ter voorbereiding van het beschermfeest een rozenhoedje zou bidden in plaats van de gewone twee of drie tientjes.

Henricus Klauwers werd op 26 september 1846 door de vice-superior van de Hollandse Zending, Innocenzo Ferrieri, op een rijksjaarwedde van driehonderd gulden benoemd in de toen zelfstandig geworden statie Rijpwetering. Toen bij bisschoppe-

⁴ Een redemptorist is een monnik van de orde van de Allerheiligste Verlosser, de Redemptor.

⁵ De rozenkrans is een gebedssnoer met kralen, dat wordt gebruikt bij het rozenkransgebed. Tien kleine kralen zijn een hulpmiddel voor 10 keer het Wees Gegroet. Dan volgt ter afwisseling het Onze Vader, dat aangeduid wordt met de grote kraal. Het volledige rozenkransgebed bestaat uit 15 keer 10 Wees Gegroetjes; na ieder 'tientje' afgewisseld door een Onze Vader. Een rozenhoedje is een verkort rozenkransgebed, waarbij gebruik gemaakt wordt van een kleiner snoer.

lijk besluit van 5 oktober 1858 de statie Rijpwetering werd omgezet in een parochie, werd Klauwers de eerste pastoor van Rijpwetering. Hij heeft zijn gehele verdere priesterleven, bijna tweeënveertig jaar, in Rijpwetering doorgebracht en daarmee is hij nog steeds de Ripse pastoor met het grootste aantal 'dienstjaren'. Het kwam destijds wel vaker voor dat een pastoor zijn hele leven aan een parochie verbonden bleef, maar de meer dan vier decennia die Henricus Klauwers in Rijpwetering werkte is toch wel als een uitzonderlijk lange periode te beschouwen.

Niet lang na zijn aantreden en nadat de parochie in zielental gestaag was toegenomen, ontvouwde pastoor Klauwers plannen om te komen tot de bouw van een nieuwe kerk. Hoe groot de moeilijkheden ook waren, die zijn streven in de weg stonden, niets scheen in staat zijn plannen te vertragen. Het lukte hem door de milddadigheid van zijn parochianen, maar niet minder door zijn eigen vrijgevigheid – pastoor Klauwers kwam hier met een aanzienlijk fortuin maar stierf straatarm – een nieuwe kerk te bouwen. Voor het ontwerp tekende de in die dagen bekende architect Th. Molkenboer (1796-1863) uit Leiden. De aanbesteding had plaats op 11 augustus 1858 en de inwijding door de bisschop van Haarlem, mgr. F. J. van Vree, was op 20 september 1860. De totale bouwkosten bedroegen 61.500 gulden, terwijl A. Verhoog uit Leiden de aannemer was. Volgens machtiging van mgr. G. P. Wilmer, die Van Vree intussen was opgevolgd, wijdde pastoor Klauwers op 2 december 1862 de kruisweg in de kerk in. Op 23 mei 1866 richtte hij in de parochie van Rijpwetering de aartsbroederschap van de H. Familie op.

Door zijn eenvoudig en beminnelijk karakter veroverde Henricus Klauwers aller harten, staat er van hem geschreven. Hij gold als een ware kindervriend, mede door zijn aantrekkelijke en boeiende ondericht waarmee hij uren bezig kon zijn, speciaal wanneer het gold de voorbereiding tot de eerste H. Communie. 's Zondags waren het de ouderen die aan zijn lippen hingen, wanneer met een geheel eigenaardige welsprekendheid de woorden hem toestroomden. Verkondigde hij, wat op latere leeftijd dikwijls gebeurde, de lof van Christus of Maria, dan raakte hij vol vuur. Dan dwong hij zijn parochianen hem te volgen. Veel krediet kreeg Klauwers in 1859 toen een cholera-epidemie een zesde deel van zijn parochianen opeiste: van de 618 communicanten stierven er dat jaar 96. Dit raakte hem diep. Onversaagd trad hij de huizen van de besmetten binnen. Hij wachtte dan bij de zieken tot hun einde. Vele jaren na zijn dood spraken de Rippers nog altijd vol lof over Henricus Klauwers. In menig huis hing zijn portret aan de wand en sprak men nog lang over het doen en laten van de eerste pastoor van de parochie van Rijpwetering.

Op 16 oktober 1861 vierde Henricus Klauwers zijn vijfentwintigjarig priesterschap, op 4 oktober 1871

gevolgd door zijn vijftientwintigjarig pastoraat in Rijpwetering. Maar toen hij op 19 oktober 1886 zijn gouden priesterfeest mocht gedenken, steeg de jubel van de parochie ten top. Van alle kanten werden de zeilen bijgezet tot een geestdriftige feestviering. Warmonds harmonie kwam naar Rijpwetering en vreugdevuren brandden tot diep in de nacht als een uiting van wat er omging in de harten van de Rijpweteringse katholieken. Twee jaar overleefde Henricus Klauwers deze gedenkvolle dag want op 14 juni 1888 overleed hij, nadat hij op 29 mei voor het laatst de mis had gelezen. Zijn begrafenis had plaats op het kerkhof te Rijpwetering op 18 juni. Klauwers' laatste kapelaan, Johannes Stephanus van Buchem (1887-1888), tekende de overledene op

zijn bidprentje onder meer als volgt: 'God zeide tot hem: Ik heb het huis geheiligd dat gij voor Mij hebt gebouwd, om er Mijn naam voor eeuwig te vestigen' (3 Kon. IX : 3).

Hans van der Wereld

Geraadpleegde literatuur:

J. M. M. Leenders: *„Zijn dit nu handelwijzen van een herder...!”,* Nijmegen 2008.

J. C. van der Loos: 'De Parochie van O. L. Vrouw Geboorte te Rijpwetering' in: *Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom van Haarlem*, deel 25 (1900), pag. 144-152.

J. C. van der Loos: *Over de burgerlijke kleding der Priesters in het Bisdom Rotterdam*, Gouda 1920.

G. Verlaan e.a.: *Gedenkboekje bij het 75-jarig jubileum van de H. Adrianuskerk*, Langeraar 1977.

EXPOSITIE

van de Veense Popmuziek

In het kader van de Veense Week van de Popmuziek organiseert het platform voor lokale muziek 'Monsters of Roelofarendsveen' in samenwerking met de Stichting Oud Alkemade een expositie over de geschiedenis van lokale popmuziek in Roelofarendsveen.

De geschiedenis van Roelofarendsveen is rijk met bands als de Flying Birds, the Three Disease, Kopna Kopna en het Veens Brulkoor (zie foto), maar ook festivals waarbij de lokale bands op het podium stonden, zoals de Veen Gaat Vreemd.

In de expositie willen we een beeld geven van de lokale bands, die in het tuinbouwdorp ontstonden, en de ontwikkeling van de popmuziek.

Om deze expositie vorm te geven zijn wij op zoek naar krantenartikelen, foto's, video's en andere voorwerpen over popmuziek in Roelofarendsveen en omstreken.

Heeft u materiaal liggen wat past in onze expositie dan kunt u contact opnemen met

Roel van Haestregt, 06 22254179 of
info@monstersofraveen.nl

Alkemades Websitealfabet

Ook deze keer hebben we een paar websites gevonden, die het aanbevelen meer dan waard zijn.

Familie Van Nieuwkoop en Kaageiland

<http://home.hccnet.nl/j.nieuwkoop/page2.html>

Ik ben een kleine schakel in de keten der geslachten; Mijn leven is het niet alleen, zij zijn het die dit leven brachten; Hun leven leeft door 't mijne heen.

Bovenstaand citaat is terug te vinden op de website van de familie **Van Nieuwkoop**, een familie waarvan de geschiedenis nauw verweven is met de Kaag.

Op de website worden o. a. de afstamming van de familie via kwartierstaten en verhalen behandeld en kan men het familiewapen bewonderen. Daarnaast wordt in verschillende zeer leesbare hoofdstukken de geschiedenis van Kaageiland beschreven.

Een aanrader voor iedereen die wat meer wil weten over de Kaag, haar inwoners en geschiedenis.

Geschiedenis Zuid-Holland en Rijnland in canonvorm

<http://www.regiocanons.nl/zuid-holland/rijnland>

Op deze website kan men de geschiedenis van Zuid Holland volgen in korte overzichtelijke hoofdstukken. Vanaf de prehistorie via de Romeinse tijd, de bezetting door de Spanjaarden, de gouden eeuw, de Franse tijd en Tweede Wereldoorlog belandt men in een ommezen tot aan de voltooiing van de Delta werken.

Ook de waterhuishouding van Rijnland is op deze website in hapklare brokken te volgen. Van de allereerste ontginningen van het veen, de bouw van de eerste dammen en dijken, verveningen, droogmakerijen tot aan de samenvoeging van de waterschappen in het recente verleden wordt de hele geschiedenis van de strijd tegen het water in Rijnland uit de doeken gedaan.

Voor de liefhebber die een dieper inzicht wil krijgen in de historie van onze leefomgeving.

A.N.P. radiojournaal van 1937 tot 1984

Wie oude **journaalberichten** wil nalezen kan terecht bij <http://anp.kb.nl>.

Geluidsfragmenten zijn er maar in beperkte mate aanwezig.

De wandeling van 25 september

Er is al veel over geschreven en gesproken maar ook de vrijwilligers mochten de historische wandeling een keertje lopen. Onder de bezielende leiding van één van onze gidsen, Pieter van Ruiten, liepen we de voor deze middag verkorte versie van de wandeling.

We begonnen uiteraard in het historisch centrum met een officieel tintje in aanwezigheid van onze nieuwe burgemeester mevrouw Marina van der Velde-Menting, een aantal persfotografen en een journalist. Eerst verwelkomde onze voorzitter de genodigden, waarna Pieter uitlegde hoe de eerste contacten tot stand waren gekomen, in het bijzonder met de Woningbouwvereniging Alkemade. Alle vrijwilligers reikte hij een sweater uit met daarop het logo van de Stichting Oud Alkemade geborduurd.

Pieter van Ruiten (met witte paraplu) vertelt enthousiast het een en ander tijdens de wandeling.

Boekingen historische wandeling

Bij de boekingen constateren we dat veel mensen de wandeling graag willen maken maar dat het samenstellen van een groep van 12 of meer een probleem vormt. Wij bieden daarom vanaf nu de mogelijkheid om zich met bijvoorbeeld minimaal 4, 6, of 8 personen aan te melden voor de wandeling. Wij voegen dan 2 of 3 groepen samen en bepalen een datum voor de wandeling, waarvoor u een bevestiging krijgt.

Voorzitter Lex van der Zwet (links) ontvangt een sweater van Pieter van Ruiten. Burgemeester mevrouw Van der Velde kan dit wel waarderen.

Ook de burgemeester, die voor het eerst in het Historisch Centrum kwam, deed een kort woordje. Zij had al gelijk een korte rondleiding achter de rug en vond wat ze had gezien indrukwekkend en knap, dat zoiets moois tot stand gekomen is door een groep vrijwilligers.

Na de koffie werd er gewandeld.

We begonnen aan de voorzijde van het Historisch Centrum, waar vroeger de Gogherpolder was. Daar werd het een en ander over verteld, waarna we onze wandeling voortzetten naar het oude gemaal aan de Plantage. Vervolgens kregen we uitleg over hoe het er in de oorlog toeging bij het Braassemblermeer, waarna we de tocht alweer afsloten met informatie over de grond aan de Langeweg. Daarna zetten we weer koers naar het Historisch Centrum, waar er onder het genot van een drankje nog even werd nagepraat.

Dit was maar een klein deel van de wandeling. Wilt u hem in het geheel een keer lopen, geeft u zich hier dan even voor op, het is de moeite waard.

O p r o e p

Voor onze volgende tentoonstelling, die, samen met de expositie van de VEENSE POPMUZIEK, begin februari open gaat, zoeken we nog steeds allerlei **naaldwerk, zoals borduur- en breiwerk**, om in deze tentoonstelling op te nemen.

We willen eigenlijk wel van alles en nog wat tentoonstellen om deze tentoonstelling afwisselend te houden, maar waar we nog om zitten te springen zijn de geborduurde, gehaakte of gebreide versieringen, die speciaal met de kerst uit de kast komen, want daar hebben we nog niets van.

Wie aan deze tentoonstelling wil deelnemen, kan contact opnemen met mevrouw Riny van Klink 071-3313508 of zich melden bij het historisch centrum.

We willen graag begin januari de spullen binnen hebben. Bij voorbaat dank.

Stichting Oud Alkemade
presenteert:

Een historische wandeling door het oude Roelofarendsveen

Als een echte dorpsverteller leidt een deskundige gids u langs vele plekken uit het verleden. Hij laat u op een luchtige en amusante manier kennis maken met de geschiedenis van de oude Veen en vertelt over de oorsprong, de gebeurtenissen en de anekdotes uit de tijd van weleer.

Wanneer: iedere zaterdag en zondag om 12.30 uur

Waar: start- en eindpunt van de wandeling is het Historisch Centrum van de Stichting Oud Alkemade, Saskia van Uylenburchlaan 22, Oude Wetering

Kosten: deelname kost € 6,- per persoon en is **inclusief** toegangskaartje voor het museum en een drankje tijdens de 'napraat' in het museum

Reserveren: aanmelden uitsluitend **per groep** (die u zélf samenstelt) van minimaal 12 en maximaal 20 personen

**Informatie en reserveren via het secretariaat: (071) 501 83 26
of via www.oud.alkemade.net/reserveren**

Deze activiteit wordt mede mogelijk gemaakt door:

Woningbouwvereniging
ALKEMADE

*trots op onze dorpen
en hun inwoners!*

ik bin, jij bint, wij binne, jullie zijne
 ik leg, jij legt, hij leit, ze legge.
 ik lee, jij leeë, wij leeë, jullie lagge

DE VEENSE TAAL

Beste mensen,

Dit is een wat bijzondere aankondiging en tegelijkertijd ook een merkwaardig verzoek. Het gaat namelijk over het *Veens*, het dialect van Roelofarendsveen.

In het volgend nummer zal ik een artikel schrijven over de oorspronkelijke taal van de hoofdplaats van de voormalige gemeente Alkemade.

Vroeger had Roelofarendsveen een heel eigen en sterk afwijkend dialect, zeg maar gerust een andere taal. Dit oude Veens is wat verwaterd in de loop der jaren, maar zelfs tot de dag van vandaag worden sprekers van het 'Veens' na- en aangewezen door mensen uit Leimuiden en Warmond als sprekers van 'echt plat'.

Mijn doel is om het dialect nog vast te leggen nu het nog kan. De generaties die het echte Veens nog machtig zijn worden ouder en ouder of zijn alreeds gestorven. Dit vastleggen is dus een taak van nu, doen we het later dan is het misschien al wel te laat. Kort gezegd: *'t mot nou beure, temee ken 't niet meer*.

Als u nog onvervalst 'Veens' dialect praat of u kunt zich nog levend herinneren hoe uw ouders, (oud)ooms of grootouders dat deden: laat het me weten, wellicht kunnen we samen ervoor zorgen dat de Veense taal aan de vergetelheid onttrokken zal worden.

Rest me nog om mezelf even kort voor te stellen: mijn naam is Stephan de Vos en ik ben een student Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Zelf praat ik de taal van het dorp Rijsoord, het *Rezoors*. Buiten mijn (korte) onderzoek naar de Veense taal zal ik ook gaan werken aan een Rijnlants woordenboek, waar het dialect Roelofarendsveen een prominente plek in zal krijgen. Voelt u zich geroepen door mijn verzoek, laat het de bestuursleden van Oud Alkemade weten en ik zal contact met u opnemen. Deze oproep geldt ook voor mensen die uit Rijpwetering of één van de andere dorpskerken van de vroegere gemeente Alkemade komen. Met vriendelijke groet,

Stephan de Vos, Rotterdam

Naschrift redactie: de contactman van de Stichting Oud Alkemade is bestuurslid Marco Loos. Hij is iedere maandagavond in het Historisch Centrum te Oude Wetering aanwezig.

SCHENKINGEN aan de Stichting Oud Alkemade

Wij mochten het volgende in ontvangst nemen:

Foto's, blaadjes, boekjes Chr. School	fam. Roodenburg
Houten speelgoedploeg 2 paards	mv. Mooren
Winkelkassa	mv. Schoonderwoerd
Kerkboeken	mv. de Jong
Communieherinneringen+afbeeldingen	G. van Schie
Lepeltjes met wapen gemeente Alkemade	M. Stork
Deegrol en biestlepel	mv. de Jong
Weermachthelm	Th. Olijerhoek
Akte van grondruil 1921 + boterinpakpapier	H. Straathof
Lesmateriaal t.b.v. polderlessen	Gebr. V.d.Poel
Collectebus, Bosatlas, artikelen bij bediening	T. van der Meer
Hydroceelunit (erven meester de Jong)	mv. R. Klein
Houten strijkplank	mv. de Jong
Toga trouwambtenaar, oude perforator, kaartjesautomaat, kop en schotels	gemeente Alkemade
Jaargangen De Klinker	mv. J.M. van Klink
Beeldrager en Godslamp	S. van der Willik
Fototoestel, sigarendoosje, bidprentjes	W. van Benten
Vaandel priesterwijding, altaarkleedje	mv. M. Schoo
DVD met film schoenwinkel Spierenburg	N. Spierenburg
Gereedschap van schoenmaker	N. Spierenburg
Gebreid borstrokje en broekje	mv. E. Droog
Dominostenen in kistje	mv. S. Hoogenboom
Naaimachine, 18 strijkijzers, Kath. Illustratie	D. Bentveld
Oud schoolleesboekje	Erven Kroes v Egmond
Engels vliegenierspak van neergestorte vliegenier in Vriezekaap+oorkonde	P. Akerboom
Het Goede Zaad ingebonden 1935-1937	A. van Berkel
Stoomapparaat voor astmapatiënten, kaarten	
ruilverkaveling, foto ijsschuit	mv. B. Castelein
Medaille kraamverzorgster, geboortekaartjes	mv. L. van der Geest
Document Vrouw Vennemolen	J. Vrijburg
Wringer met bok	A. Onderwater
Wasstamper, radiogids 1949, gemmabode 54	C. Heemskerck
Kistje voor veekoeken van Muskator (1936)	F. van Wieringen
Haarlemmerolie van rond 1910	fam. van Schie
Kranten uit oorlogsjaar 1940	T. Olijerhoek
Foto van kaarsenkroon in Remonstrantse kerk	mv. B. de Jong

Akten van de BURGERLIJKE STAND van ALKEMADE uit de periode 1811-1882 zijn in te zien op de computer in het Historisch Centrum

De heer Jos van Rijn, donateur van de Stichting Oud Alkemade, schreef ons:

Van Familysearch heb ik de complete Burgerlijke Stand van Alkemade van 1811-1882 binnengehaald (akten van geboorten, huwelijken en overlijden).

Van alle bestandjes heb ik pdf's gemaakt waardoor je ze makkelijk kunt doorscrollen.

De 5 dvd's met deze gegevens wil ik aan de Stichting Oud Alkemade geven ter algemeen gebruik in het centrum. Zo kunnen bezoekers zelf een akte opzoeken en hoeven ze niet naar het Nationaal Archief in Den Haag of het Streekarchief in Alphen.

Met vriendelijke groet, Jos van Rijn

<http://gw2.geneanet.org/index.php3?b=jvanrijn>

De gegevens zijn inmiddels op de computer in de tentoonstellingsruimte gezet, zodat geïnteresseerden in deze bestanden kunnen zoeken. Wij willen Jos van Rijn hierbij hartelijk bedanken voor zijn unieke en belangeloze bijdrage aan onze Stichting.

ik bin, jij bint, wij binne, jullie zijne
 ik leg, jij legt, hij leit, ze legge.
 ik lee, jij leeë, wij leeë, jullie lagge

DE VEENSE TAAL

Beste mensen,

Dit is een wat bijzondere aankondiging en tegelijkertijd ook een merkwaardig verzoek. Het gaat namelijk over het *Veens*, het dialect van Roelofarendsveen.

In het volgend nummer zal ik een artikel schrijven over de oorspronkelijke taal van de hoofdplaats van de voormalige gemeente Alkemade.

Vroeger had Roelofarendsveen een heel eigen en sterk afwijkend dialect, zeg maar gerust een andere taal. Dit oude *Veens* is wat verwaterd in de loop der jaren, maar zelfs tot de dag van vandaag worden sprekers van het 'Veens' na- en aangewezen door mensen uit Leimuiden en Warmond als sprekers van 'echt plat'.

Mijn doel is om het dialect nog vast te leggen nu het nog kan. De generaties die het echte *Veens* nog machtig zijn worden ouder en ouder of zijn alreeds gestorven. Dit vastleggen is dus een taak van nu, doen we het later dan is het misschien al wel te laat. Kort gezegd: *'t mot nou beure, temee ken 't niet meer*.

Als u nog onvervalst 'Veens' dialect praat of u kunt zich nog levend herinneren hoe uw ouders, (oud)ooms of grootouders dat deden: laat het me weten, wellicht kunnen we samen ervoor zorgen dat de *Veense taal* aan de vergetelheid onttrokken zal worden.

Rest me nog om mezelf even kort voor te stellen: mijn naam is Stephan de Vos en ik ben een student Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Zelf praat ik de taal van het dorp Rijnsoord, het *Rezoors*. Buiten mijn (korte) onderzoek naar de *Veense taal* zal ik ook gaan werken aan een Rijnlants woordenboek, waar het dialect Roelofarendsveen een prominente plek in zal krijgen. Voelt u zich geroepen door mijn verzoek, laat het de bestuursleden van Oud Alkemade weten en ik zal contact met u opnemen. Deze oproep geldt ook voor mensen die uit Rijpwetering of één van de andere dorpskerken van de vroegere gemeente Alkemade komen. Met vriendelijke groet,

Stephan de Vos, Rotterdam

Naschrift redactie: de contactman van de Stichting Oud Alkemade is bestuurslid Marco Loos. Hij is iedere maandagavond in het Historisch Centrum te Oude Wetering aanwezig.

SCHENKINGEN aan de Stichting Oud Alkemade

Wij mochten het volgende in ontvangst nemen:

Foto's, blaadjes, boekjes Chr. School	fam. Roodenburg
Houten speelgoedploeg 2 paards	mv. Mooren
Winkelkassa	mv. Schoonderwoerd
Kerkboeken	mv. de Jong
Communieherinneringen+afbeeldingen	G. van Schie
Lepeltjes met wapen gemeente Alkemade	M. Stork
Deegrol en biestlepel	mv. de Jong
Weermachthelm	Th. Olijerhoek
Akte van grondruil 1921 + boterinpakpapier	H. Straathof
Lesmateriaal t.b.v. polderlessen	Gebr. V.d.Poel
Collectebus, Bosatlas, artikelen bij bediening	T. van der Meer
Hydroceelunit (erven meester de Jong)	mv. R. Klein
Houten strijkplank	mv. de Jong
Toga trouwambtenaar, oude perforator, kaartjesautomaat, kop en schotels	gemeente Alkemade
Jaargangen De Klinker	mv. J.M. van Klink
Beelddrager en Godslamp	S. van der Willik
Fototoestel, sigarendoosje, bidprentjes	W. van Benten
Vaandel priesterwijding, altaarkleedje	mv. M. Schoo
DVD met film schoenwinkel Spierenburg	N. Spierenburg
Gereedschap van schoenmaker	N. Spierenburg
Gebreid borstrokje en broekje	mv. E. Droog
Dominostenen in kistje	mv. S. Hoogenboom
Naaimachine, 18 strijkijzers, Kath. Illustratie	D. Bentveld
Oud schoolleesboekje	Erven Kroes v Egmond
Engels vliegenierspak van neergestorte vliegenier in Vriezekaap+oorkonde	P. Akerboom
Het Goede Zaad ingebonden 1935-1937	A. van Berkel
Stoomapparaat voor astmapatiënten, kaarten	
ruilverkaveling, foto ijsschuit	mv. B. Castelein
Medaille kraamverzorgster, geboortekaartjes	mv. L. van der Geest
Document Vrouw Vennemolen	J. Vrijburg
Wringer met bok	A. Onderwater
Wasstamper, radiogids 1949, gemmabode 54	C. Heemskerck
Kistje voor veekoeken van Muskator (1936)	F. van Wieringen
Haarlemmerolie van rond 1910	fam. van Schie
Kranten uit oorlogsjaar 1940	T. Olijerhoek
Foto van kaarsenkroon in Remonstrantse kerk	mv. B. de Jong

Akten van de BURGERLIJKE STAND van ALKEMADE uit de periode 1811-1882 zijn in te zien op de computer in het Historisch Centrum

De heer Jos van Rijn, donateur van de Stichting Oud Alkemade, schreef ons:

Van Familysearch heb ik de complete Burgerlijke Stand van Alkemade van 1811-1882 binnengehaald (akten van geboorten, huwelijken en overlijden).

Van alle bestandjes heb ik pdf's gemaakt waardoor je ze makkelijk kunt doorscrollen.

De 5 dvd's met deze gegevens wil ik aan de Stichting Oud Alkemade geven ter algemeen gebruik in het centrum. Zo kunnen bezoekers zelf een akte opzoeken en hoeven ze niet naar het Nationaal Archief in Den Haag of het Streekarchief in Alphen.

Met vriendelijke groet, Jos van Rijn

<http://gw2.geneanet.org/index.php3?b=jvanrijn>

De gegevens zijn inmiddels op de computer in de tentoonstellingsruimte gezet, zodat geïnteresseerden in deze bestanden kunnen zoeken. Wij willen Jos van Rijn hierbij hartelijk bedanken voor zijn unieke en belangeloze bijdrage aan onze Stichting.

GEEF MIJ DIE GROTE OUDERWETSE GEZINNEN MAAR

In het kader van de tentoonstelling over de zorg geven wij nu het woord aan Fien Hillebrand, jarenlang kraamverzorgster in Alkemade en wijde omgeving

Vroeger werd er 'gebakerd'

De naam 'baker' komt van de term bakeren: na de bevalling werd de baby strak in doeken gewikkeld waarbij de armpjes stijf tegen het lichaam werden gedrukt.

Eeuwenlang werd de kraamzorg door bakkers verricht. De baker begeleidde samen met de vroedvrouw of -meester de bevalling. Zij moest iemand zijn met veel ervaring, liefst met eigen kinderen. Vaak waren het weduwen, die in hun eigen levensonderhoud moesten voorzien. Ieder dorp had tot in de twintigste eeuw verschillende bakkers waaruit men kon kiezen. Een buurvrouw of familielid werd ook wel hier voor gevraagd. Over het algemeen waren het toegewijde vrouwen, gehecht aan oude beproefde methodes. Zij waren echter ongeschoold. Pas rond 1900 werden er bakercursussen opgezet. Deze waren niet meteen succesvol omdat bijgeloof in deze kringen welig tierde. We spreken niet voor niets ook nu nog van 'bakerpraatjes' als we een ongeloofwaardig verhaal horen. Zo vond men dat een kind spruw moest krijgen (een schimmelinfectie in de mond), omdat deze aandoening zich anders rond het 50e levensjaar zou voordoen, wat dan een dodelijke afloop zou kunnen hebben.

In 1911 werd door kruisverenigingen de cursus kraamvrouwenverpleging opgezet. In 1923 werd er een commissie ingesteld die toezicht ging houden op de kraamverzorging. Na die professionalisering van het beroep kregen bakkers een slechte naam.

1949: Oprichting van het Kraamcentrum van het Wit Gele Kruis voor de Veenstreek

In 1949 werd in onze streek voor de katholieke bevolking een eigen stichting voor kraamverpleging opgericht onder de naam "Kraamcentrum van het Wit-Gele Kruis voor de Veenstreek". Hieronder vielen Alkemade, Alphen a/d Rijn, Leimuiden, Noorden, Woubrugge, Zevenhoven en Zwammerdam. Het hoofdkantoor bevond zich in Alphen a/d Rijn. Het opleidingsinternaat voor katholieke kraamverzorgsters in Zuid-Holland was in die tijd gevestigd in Wassenaar onder de naam "Het Ooievaarsnest". Later werd dit internaat gesloten en konden de meisjes een dagopleiding volgen. Werk was er genoeg. Er waren dagelijks 20 kraamverzorgsters aan het werk. De maandelijkse contactavonden voor het personeel begonnen met een heilige mis in de Bonifaciuskerk in Alphen a/d Rijn; daarna volgde een broodmaaltijd.

Het was bij uitstek een beroep voor ongehuwde vrouwen. Dat kon ook niet anders, want tot in de zestiger jaren kreeg de kraamverzorgster als zij in

Fien
Hillebrand
nu achter
de piano

het huwelijk trad volgens het reglement ontslag, of ze wilde of niet. In 1974 fuseerde deze stichting met het protestante Groene Kruis uit Alphen a/d Rijn tot "Kraamcentrum Alphen aan den Rijn en omstreken". De gemeenten Benthuisen, Boskoop, Hazerswoude en Koudekerk vielen toen ook onder dit rayon.

Fien Hillebrand verzorgde in ruim 31 jaar bijna 900 baby's

De uit Roelofarendsveen afkomstige Fien Hillebrand is ruim 31 jaar werkzaam geweest bij deze organisaties. Ze heeft in die periode de moeders bij de geboorten van bijna 900 baby's bijgestaan.

Zelf komt ze uit een gezin met 15 kinderen en heeft 7 broers en 7 zussen. Haar vader was postbode, en stierf vroeg. Hij werd 51 jaar oud. Omdat moeder met een groot gezin achterbleef, moesten de kinderen na hun schooltijd direct aan het werk.

Het was een hecht gezin. Er werd veel gekaart, gesjoeld, ja, met zoveel jongelui in huis was het met recht: een grote koppel, veel plezier. Ook werd er volop muziek gemaakt. Want je moest zelf maken dat je het leuk had. Geld om uit te gaan was er niet. Haar vader had destijds een piano gekocht van Eimert Koek voor 10 gulden.

Volgens Fien hebben ze daar wel voor duizend gulden plezier van gehad. Fien speelde en iedereen zong mee. Ook moeder hield veel van muziek. Ze zat soms tot twee uur 's nachts te naaien om de kleding voor de hele koppel op orde te houden. Bij de burens in huis speelde regelmatig een muziekgroepje met accordeons, bestaande uit Martien Amsterdam, Koos van Zanten en Karel Turk. Omdat het gehorige huizen waren, vroegen zij of ze daar last van had, want dan zouden ze er mee stoppen. Maar van moeder mochten ze wel blijven spelen; dat was voor haar een soort 'arbeidsvitaminen'.

Een hartenwens: leren voor kraamverzorgster

Na zeven klassen lager onderwijs kwam Fien van school en ging direct in de huishouding werken. Dat was niet haar keus, want: "Ik moest en zou kraamverzorgster worden. Als ik een kraamverzorgster naar haar werk zag gaan, dan ging mijn hart open en dacht ik: Dat wil ik ook." Maar het geld wat zij binnenbracht kon niet gemist worden. "Onze Truus

zat op de opleiding voor gezinsverzorgster in Den Haag. Die duurde een half jaar en dan werd er niets verdiend. Uiteindelijk mocht ik van mijn moeder naar de opleiding voor kraamverzorgster als Truus klaar was."

Fien vertelt verder: "In 1956 ben ik daar begonnen. Ik was toen 23 jaar oud. Je moest intern. Mijn zus Riek bracht me met Ploon Koot naar Wassenaar. Riek zat de hele tijd te huilen omdat ik wegging. Wij konden allemaal zo moeilijk van huis weg. Dat was vroeger al zo als we als kind ergens gingen logeren. Dan waren we binnen de kortste keren weer thuis. En dat vond ik het ergste, want wij mochten in die drie maanden interne opleiding maar drie keer naar huis."

De vierde dag kreeg ze een brief van haar oudste zus, waarin diens kinderen allemaal een klein stukje hadden geschreven voor tante Fien. Ze barstte in snikken uit. Een meisje zei tegen de zuster dat Fien zat te huilen. Die antwoordde: "O, dat gaat wel weer over." En dat was ook zo. Daarna was ze niet meer zo verdrietig, hoewel ze haar familie ontzettend bleef missen.

Fien Hillebrand met Ben van der Meer en zijn babybroertje Mart, geboren 2 november 1984, kinderen van Hans en Anneke van der Meer-Zandvliet uit Roelofarendsveen

In het internaat was gelukkig ook een piano. 's Avonds speelde Fien piano en de meiden zongen mee. Maar om negen uur moesten ze naar bed. Na vijf weken mochten ze op zaterdagmorgen naar huis tot zondagavond. Na drie weken mochten ze nog een keer naar huis, daarna nog eens en in de laatste week was het ouderavond. "Toen kwam mijn moeder met onze Jo. We hadden veel theorielessen gehad en ik was niet zo'n studiebol. Ik zat vaak bijna te slapen onder de les. Als de rector dan vroeg: Fien, snap jij het ook? Dan zei ik: Ja hoor, maar ik dacht: Je moet me niet vragen waar het over ging. Mijn moeder wist dat wel en vroeg of dat geen beletsel geweest was, maar de zuster zei: Fien is heel goed in het huishouden, en dat is toch het voornaamste."

1956: Aan de slag

" 's Maandags kwam ik terug van de driemaandelijke cursus, en dinsdags kon ik aan de slag. Met de toenmalige wijkverpleegster zuster Tak deed ik de eerste bevalling. Ik herinner me het nog goed. Het was Connie Bakker, hier in Roelofarendsveen. Ik had een maandinkomen van 45 gulden, toen ook al geen denderend salaris voor werkdagen van half acht tot zeven uur. Het viel niet mee, die eerste tijd. Want om half zeven met de bus naar Nieuwkoop of Noorden, dat was een hele onderneming. Dan moest je overstappen in Leimuiden en Ter Aar. Er werd niet altijd rekening mee gehouden waar je zelf woonde. Als het nodig was moest je opdraven. Hoe dat dan 's nachts ging? Nou, dan werd je wel gehaald door de aanstaande vader. Later gingen we met een taxi naar het adres. En als het goed weer was, was er de fiets. Ik had daar geen hekel aan. Tot een keer een ander, die niet naar een afgelegen kraamadres wilde, zei: Vraag maar aan Fien, die doet dat wel, toen keek ik wel beter uit. Een ander mocht van mij ook wel eens verder weg werken. Later had ik een brommer, en in 1966 heb ik mijn rijbewijs gehaald en kon ik met de auto. Het was wel altijd hard werken. Vooral in de beginperiode was een stofzuiger of wasautomaat nog een luxe. Het huishouden ging toen nog voornamelijk 'met de hand'. De kraamvrouw moest negen dagen het bed houden, omdat men bang was voor verzakkingen. De tiende dag mocht ze er uit, en de elfde dag, als de zuster weg was, kon ze weer volop aan het werk. Wat dat betreft is er veel veranderd."

Herinneringen

Fien Hillebrand is kraamverzorgster in hart en nieren. Talrijke feiten weet ze zich als de dag van gisteren te herinneren. Een paar voorbeelden: Ze kwam een keer in een gezin waarvan het oudste kind in januari twee jaar was en de tweede in februari één jaar. Half februari was in dat gezin opnieuw een bevalling. Toen de dokter kwam, had Fien inmiddels de baby aangepakt. Toen hij binnenkwam zei ze: "Dokter, ik denk dat er nog eentje zit, want dit is zó'n kleintje." En daar volgde nummer twee. Zo waren er in dat gezin vier kinderen onder de drie jaar. Dat was wel erg druk. 's Ochtends ging één van de peuters naar bed, na de middag de ander. De moeder en baby's moesten verzorgd worden. Ze hadden geen wasmachine en papieren luiers waren er nog niet. De luiers werden 'getrokken' in een wasketel. Het vroor in die tijd hard, maar Fien hing wel de luiers buiten op, want dan roken ze zo lekker. Als ze binnengehaald waren, werden ze bij de kachel ontdooid en in huis opgehangen. Als Fien dan 's avonds om half acht thuis kwam, plofte ze in een stoel met maar één gedachte: "Hè, hè, ik heb het weer gereed."

Ze kwam ook regelmatig in gezinnen waar al 12, 13 of meer kinderen waren. Het werken in die grote gezinnen vond ze heerlijk. De kinderen hadden allemaal hun taak in het huishouden en waren niet verwend.

Een standbeeld

Op een keer moest ze naar Woubrugge voor een bevalling, en de dokter konden ze niet te pakken krijgen. "Ik heb het kind opgevangen en ook de nageboorte was er al toen dokter Nooter eindelijk aan kwam zetten. Zijn telefoon bleek defect. Hij feliciteerde me en zei dat hij een standbeeld voor me zou oprichten, omdat ik de bevalling alleen had gedaan. Ik zei: Als je dat standbeeld dan maar in de Veen neerzet, want daar woon ik. Naar dokter Nooter is inmiddels een straat vernoemd, maar mijn standbeeld heb ik nog nergens zien staan."

Ook trieste dingen heeft ze meegemaakt. Zo is zij in een gezin geweest waarvan de man blind was. Bovendien miste hij zijn handen. Hij had in Korea gevochten. De wijkverpleegster waste de man, Fien waste zijn vrouw. Het kindje moest al op de vierde dag naar een ziekenhuis in Rotterdam, omdat het problemen met de ontlasting had. Fien bleef de kraamvrouw verzorgen. Toen ze daar vandaan was, belde ze elke avond op om te vragen hoe het ging. Het kindje was 16 dagen oud, toen ze goed bericht kreeg; de baby had ontlasting gekregen. Maar de volgende dag was het dood. Fien was hierdoor erg geraakt en is nog vaak bij het echtpaar op bezoek geweest.

Maar over het algemeen overheerste de vrolijkheid: "Ik zong altijd onder mijn werk. Sommige kinderen hielden me maanden later nog op straat aan om te vragen hoe dit of dat liedje nu precies ging. Ook bij zussen en schoonzussen ben ik wel 'in de kraam' geweest. Mijn moeder had daar een hekel aan. Dan zag ze me de deur uit gaan en vond ze het zo lang duren. Daar werd ze zenuwachtig van. Ik heb dan ook een paar keer stiekem een bevalling bij familie gedaan. Ze hoorde het dan pas als alles achter de rug was."

De lichtste baby die ze heeft meegemaakt woog maar vier pond. Dat kindje mocht ze thuis verzorgen mits ze het op de juiste temperatuur kon houden. Dat lukte. De zwaarste baby was er één van maar liefst 12 pond. Toevallig was dat ook het twaalfde kind.

1985: Het gaat niet meer

In de loop der jaren kreeg ze steeds meer last van haar rug. Op een gegeven moment kon ze met goed fatsoen geen trap meer op.

Nog te zien in het Historisch centrum

De tentoonstelling " **zorg is voor elkaar** " is nog te bekijken in ons Historisch Centrum.

We hebben voor deze tentoonstelling weer alles uit de kast gehaald.

Er zijn voorwerpen, foto's en krantenknipsels die het verhaal van de zorg in Alkemade vertellen. Ook zijn er albums waarin mensen hun eigen geboortekaartje kunnen terugvinden. Speciaal voor de tentoonstelling is de stichting de gemeentegrens overgegaan en hebben het Rijnland ziekenhuis te Leiderdorp en het Boerhaavemuseum te Leiden bereid gevonden mee te werken aan deze expositie.

Fien Hillebrand met haar nichtje Jolanda van Klink-Hillebrand (gehuwd met Wim van Klink) met dochter Dione en baby Ingmar, geboren op 29 december 1985.

Op haar 53^e werd ze afgekeurd wegens die rugproblemen. Dat ging heel snel in zijn werk: "Ik kwam in Haarlem voor de keuring. Mijn rug bleek zo scheef dat ik dit werk absoluut niet meer mocht doen. Maar, zeiden ze, er is best nog wel ander werk voor je te vinden. Ja, ja, dacht ik, augurken in potjes doen zeker."

Daarna heeft ze nog jaren meegewerkt aan diverse activiteiten van de Zonnebloem. Nu is Fien regelmatig een middag te vinden in Zorgcentrum Jacobus, waar ze de piano bespeelt. Het repertoire bestaat uit oude liedjes die de mensen lekker kunnen meezingen. En hoewel ze altijd vrijgezel is gebleven, heeft ze nu toch drie schatten van kleinkinderen, waar ze heel blij mee is. Zij is op verzoek geadopteerd als oma door een gezin waarvan beide grootmoeders zijn overleden.

Op de vraag of ze in deze tijd weer voor dit beroep zou kiezen klinkt een volmondig: "Nee! De tijd is nu heel anders. Je bent nu nog maar een paar dagen in een gezin aan het werk en bevallingen worden vaak in het ziekenhuis gedaan. Op die manier bouw je niet meer zo snel een band op met de mensen. De gezinnen zijn veel kleiner en kinderen meer verwend dan vroeger. Nee, geef mij die ouderwetse grote gezinnen maar, daar voelde ik me altijd direct thuis."

Foto's : uit fotoboeken van Fien Hillebrand

Dit heeft onder andere geleid tot het in bruikleen krijgen van prachtig oud film- en fotomateriaal, wat er voor zorgt dat het

een complete tentoonstelling is geworden.

U kunt deze toonstelling nog bezichtigen tot eind januari 2011.

Rechts een ouderwetse bloeddrukmeter.

Bij de Stichting Oud Alkemade komt van alle kanten materiaal binnen, dat de moeite waard is om voor het nageslacht bewaard te blijven. In deze rubriek willen wij regelmatig iets uit onze collectie in het voetlicht plaatsen.

UIT DE COLLECTIE VAN DE STICHTING OUD ALKEMADE

Een oud recept voor oliebolletjes en drie-in-de-pan

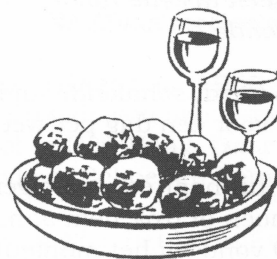
Het huidige café de Pepersteeg aan het Noordeinde te Roelofarendsveen was vroeger bekend onder de naam "Hotel de Vier Heemskinderen". In de dertiger jaren van de vorige eeuw werd deze uitspanning gerund door de weduwe Th. Bakker. Voor haar gasten stond zij regelmatig in de keuken. Wij vonden in het archief van de Stichting Oud Alkemade een recept voor oliebolletjes en drie-in-de-pan dat zij op 28 september 1931 toegestuurd kreeg van Mej. J. van Veen, Hooigracht 95 te Leiden.

Recept voor Oliebollenbeslag

400 gram bloem
2 ½ deciliter Melk
30 gram suiker
3 eieren
50 gram gist, is een half ons
5 gram zout
60 gram boter
200 gram krenten
150 gram rozijnen
50 gram sukade
12 zure appelen

De eieren kloppen met het zout, bloem toevoegen en langzaam de louchewarme melk.

Dit alles flink beslaan. Krenten en rozijnen wassen, de gist vermengen met de suiker en deze met de krenten en rozijnen door het beslag doen. De sukade en de zure appelen snipperen en door het beslag roeren. Laat het beslag een half uur rijzen. Neem een lepel vol van dit beslag en laat het in de kokende Olie of kokend vet langzaam bruin worden. Plaats de Oliebollen daarna nog even op een stuk papier.

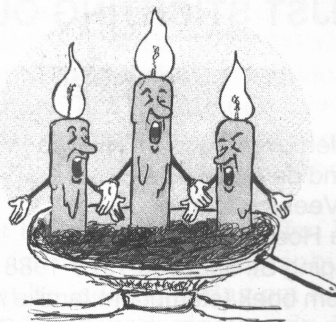

Recept voor drie in de pan voor 8 á 10 personen

300 gram bloem
300 gram boekweitmeel
3 eieren
150 gram krenten
150 gram rozijnen
50 gram gist
8 deciliter Melk
5 gram zout
kalfsvet of boter

Klop de eieren met het zout. Voeg de bloem en meel toe, eveneens de louchewarme melk. Besla dit alles flink.

Voeg de gewassen krenten en de rozijnen toe, alsook de gist, vermengd met wat suiker of louchewarme melk. Laat dit bestag een half uur rijzen, bak er daarna kleine koekjes van, drie gelijk in de koekepan. Eet smakelijk, Mej. Van Veen

ALLE MEDEWERKERS VAN DE STICHTING OUD ALKEMADE WENSEN
U GEZELLIGE KERSTDAGEN EN EEN GELUKKIG 2011

Wie het weet, mag het zeggen

Wie weet waar één van de klokken van de oude bloemenveiling is gebleven of wie kan er iets over vertellen?

Graag contact opnemen met Lex van der Zwet, telefoonnummer 06-22122953 of mail: l.zwet@planet.nl